

Розділ II. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

УДК 343.23

М.В. Карчевський

ДЕЯКІ ПРИЧИНИ НЕДОСТАТНЬОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ "КОМП'ЮТЕРНОМУ ПІРАТСТВУ" В УКРАЇНІ

Аргументується теза про недостатню ефективність кримінально-правової протидії "комп'ютерному піратству", здійснюється спроба встановити можливі причини ситуації, що склалася.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, програмне забезпечення, кримінальна відповідальність, ефективність кримінально-правової протидії.*

Аргументируется тезис о недостаточной эффективности уголовно-правового противодействия "компьютерному пиратству", осуществляется попытка установить возможные причины сложившейся ситуации.

Ключевые слова: *интеллектуальная собственность, программное обеспечение, уголовная ответственность, эффективность уголовно-правового противодействия.*

The thesis about insufficient efficiency of criminally-legal counteraction to a "computer piracy" is given reason, attempt to investigate the possible reasons of a current situation is carried out.

Key words: *intellectual property, the software, a criminal liability, efficiency of criminally-legal counteraction.*

Дослідження національного ринку програмного забезпечення свідчать про недостатню ефективність кримінально-правової протидії порушенням інтелектуальної власності в даній сфері. Метою статті є аргументація даної тези та спроба встановити можливі причини ситуації, що склалася.

Принципово важливим чинником розвитку та стабільності сучасного суспільства є конкурентоспроможність національної продукції, яка досягається шляхом широкого використання інноваційних рішень. Цілком зрозуміло, що інноваційність розвитку потребує відповідних умов. Головною з них є ефективний механізм захисту прав інтелектуальної власності. Небезпеки порушень в цій сфері чітко сформульовані у Доктрині інформаційної безпеки України: економічна сфера – відставання вітчизняних наукоємних і високотехнологічних виробництв, особливо у сфері телекомунікаційних засобів і технологій та використання неліцензованого і несертифікованого програмного забезпечення, засобів і комплексів обробки інформації; науково-технологічна сфера – зниження наукового потенціалу в галузі інформатизації та зв'язку, низька конкурентоспроможність вітчизняної інформаційної продукції на світовому ринку, відтік за кордон наукових кадрів та суб'єктів права інтелектуальної власності. Про актуальність означеної проблеми свідчать і ґрунтовні дослідження вітчизняних науковців [22, 25].

Однак найбільш вагомим аргументом, на користь подальшого наукового пошуку є фактичний стан речей в сфері охорони інтелектуальної власності в Україні. Враховуючи, що докладний аналіз означеної проблеми потребує самостійного дослідження, розглянемо один з її сегментів – так зване "комп'ютерне піратство", порушення авторського права на програмне забезпечення. Даний вид протиправних посягань є відносно новим та динамічно розвивається тому є достатньо задовільним індикатором для отримання уявлення щодо загального стану проблеми.

Отже, за даними Асоціації виробників програмного забезпечення (BSA) Україна посідає сьоме місце в світі серед країн із найвищим рівнем комп'ютерного піратства. За оцінкою фахівців комерційна вартість неліцензійного програмного забезпечення, встановленого на персональні комп'ютери в нашій країні, сягає 571 млн. дол. США [23]. Вельми інформативною є динаміка цього явища. За даними International Data Corporation, серйозні кроки у боротьбі з піратством Україна робила лише після того, як 2001 року потрапила до списку "Special 301", який складає Торговельний представник США, і була змушена сплачувати суттєві штрафні санкції – 75 млн дол. щорічно. Рівень "піратського" програмного забезпечення на той час був більше 90%. Коли ж рейтинг України в цьому списку покращився, 2005 року обтяжливі штрафні санкції було знято. З цього часу рівень контрафак-

тного програмного забезпечення залишається приблизно однаковим (2005 рік - 85%, 2006 - 84%, 2007 - 83%, 2008 - 82%, 2009 - 84%). Коментуючи ці показники юридичний представник BSA в Україні, В. Шаповал зазначив, що останніми роками в нашій державі настала "болотяна стабільність", коли ситуація суттєво ані погіршується, ані покращується: "Комп'ютерів і ноутбуків з року в рік продається шораз більше, а ліцензійного програмного забезпечення у кращому разі продається стільки ж, скільки й продавалося... Проблема піратства в Україні знову постає дуже гостро" [26]. Керівник департаменту із захисту прав інтелектуальної власності "Майкрософт Україна" Ю. Омельченко звертає увагу на істотні економічні втрати від "комп'ютерного піратства". Він зазначає, що зниження показника незаконного використання програмного забезпечення за кілька років вилізло на 10% призвело б до ряду позитивних змін в економіці країни. "З'явилося б 2600 додаткових високооплачуваних робочих місць для українських фахівців. Регіональні та місцеві бюджети отримали б додаткових 69 млн дол. податкових надходжень, а обіг ІТ-сектора збільшився б на 941 млн. дол. Поки що ці суми працюють на тіншову економіку"[26].

В решті решт негативні наслідки означеного стану речей можуть бути сформульовані наступним чином:

- нездатність України виробляти конкурентоспроможне програмне забезпечення, що призведе до залежності від іноземних виробників;
- залежність істотного сегменту національної економіки від закордонних суб'єктів господарської діяльності через цивільно-правові зобов'язання, що виникають внаслідок незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності;
- істотні економічні втрати держави.

Зрозуміло, що поширення незаконного використання програмного забезпечення та означені негативні наслідки вимагають застосування в тому числі і кримінально-правових засобів протидії. Сьогодні вони використовуються достатньо активно. Однак ефективність кримінальної юстиції в цій сфері, як свідчать наведені раніше статистичні дані, є недостатньою. Однією з причин цього є використовуваний порядок обчислення матеріальної шкоди від порушення авторського права. Науковці доводять, що матеріальною шкодою від порушення авторського права слід вважати вартість конкретного майнового права належного суб'єкту авторського права і суміжних прав, порушеного винною особою [22, с. 140]. Ця матеріальна шкода за своїм змістом є свого роду упущеною вигодою, і полягає у сумі грошових коштів, які

б мав одержати суб'єкт авторського права і суміжних прав за продаж (відчуження) належного йому того чи іншого майнового права [24]. В цивільно-правовому контексті ці висновки є цілком послідовними, але їх беззастережне перенесення на сферу кримінальної юстиції, а особливо на сферу протидії "комп'ютерному піратству" призводить до вкрай негативних наслідків. Проблема у тому, що вартість легального програмного забезпечення є дуже високою, відповідно для настання кримінальної відповідальності достатньо, наприклад, незаконного використання одного або двох програмних продуктів. Разом з цим, цілком очевидно, що метою включення до складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 176, такої ознаки як "значна шкода" було відмежування злочинних посягань від тих, які не є достатньо суспільно небезпечними. Однак, через означене тлумачення змісту даної шкоди, чітко та прозоре відмежування на підставі даної ознаки дійсно суспільно небезпечних посягань на авторські права розробників програмного забезпечення від посягань, які такими не є, практично неможливе. В свою чергу це призводить до падіння ефективності кримінально-правової протидії "комп'ютерному піратству" оскільки до сфери кримінальної юстиції потрапляють діяння які не можна визнавати суспільно небезпечними. В подібних випадках застосування кримінального покарання не можна розглядати як ефективний засіб подолання "комп'ютерного піратства" в Україні.

Для підтвердження цієї тези було здійснено дослідження практики використання національного законодавства про кримінальну відповідальність за порушення авторських прав. Використовуючи Єдиний державний реєстр судових рішень, за пошуковим запитом по категоріям "вирок", "кримінальне судочинство", "176", "комп'ютерна програма", "Adobe", "Microsoft" було отримано відомості щодо 103 судових рішень. Враховуючи, що програмне забезпечення компаній Adobe та Microsoft є найбільш поширеним, отриману сукупність судових рішень можна обґрунтовано вважати репрезентативною добіркою.

Дослідження показало, що 9,7% судових рішень (10 вироків) пов'язані з засудженням за діяння, які необґрунтовано відносити до суспільно небезпечних. Так, вирокі Червонозаводського районного суду м. Харкова від 24 червня 2010 р по справі № 1- 232/10 [21] засуджено особу, яка *передала* (вирок не містить відомостей щодо продажу) іншій диск з збіркою комп'ютерних програм. Ці програми винна особа шляхом вільного доступу отримала з мережі Інтернет та самостійно, за допомогою власного комп'ютера, записала на оптичний диск. Дані

дії розглядаються як незаконне розповсюдження комп'ютерних програм, яке завдало матеріальну шкоду у великому розмірі оскільки ринкова вартість легальних версій програмних продуктів, що були предметом посягання, дорівнює 22338 грн. У вирокі Харцизького міського суду Донецької області по справі № 1-296/2008 від 15 липня 2008 року [20] кримінально-правова оцінка дається діям особи, що виявлялися у завантаженні з Інтернету та встановленні на особистий комп'ютер одного програмного продукту (Adobe Photoshop 7.0). Зазначимо, що у двох наведених прикладах кримінально-правова оцінка давалася не тільки вказаним діям. Означені судові рішення містять відомості і про вчинення підсудними дійсно суспільно небезпечних діянь, таких як реалізація великої кількості дисків з контрафактним програмним забезпеченням. Однак самостійна кваліфікація дій, наведених у якості прикладів, видається недоречною. Більш рельєфно дана проблема проявляється у судових рішеннях пов'язаних виключно з діями, які доволі спірно відносити до суспільно небезпечних. Так, вирокі Приморського районного суду м. Одеси по справі № 1-395/10 від 12 травня 2010 року [14] було засуджено особу, яка продала іншій свій комп'ютер з встановленим на ньому програмним забезпеченням ринкова вартість якого 6166 грн. Вироком Центрально-Міського районного суду м. Макіївки Донецької області по справі № 1-222/2010 від 26 січня 2010 року [27] засуджено особу, яка придбала диск з неліцензійним програмним забезпеченням на одному з ринків міста та встановила його на комп'ютер третьої особи. Вказується, що встановлення на комп'ютер, який використовується для особистих цілей, стандартного пакету програм - операційної системи, програм для роботи з текстом та графікою - заподіяло шкоду у розмірі 11414 грн. Подібні обставини зустрічаються й у вирокі Куп'янського міськрайонного суду по справі № 1-77/2011 від 3 лютого 2011 року [9]. Вироком Свердловського міського суду Луганської області по справі № 1-299/11 від 24 березня 2011 року [15] засуджено особу, яка знаходячись у себе вдома встановила на два системні блоки іншої особи комп'ютерну програму Adobe Photoshop CS3 ринкова вартість якої становить 6502 грн., чим спричинила компанії Adobe Systems Inc. шкоду в розмірі 13004 грн. Вироком Суворовського районного суду м. Одеси по справі № 1-670/2010 від 10 червня 2010 року [18] засуджено А. який на прохання Б. завантажив на власний комп'ютер з мережі Інтернет програмне забезпечення для роботи з графічною інформацією "Adobe Photoshop creative suit 4", записав його на оптичні диски (3 шт.) та передав Б. за

80 грн. При цьому, як зазначається у вирокі, спричинив шкоду у розмірі 20736 грн (ринкова вартість програмного продукту). Подібні обставини зустрічаються й у вирокі Соснівського районного суду м. Черкаси по справі № 1-740/10 від 8 грудня 2010 року [17] та вирокі Приморського районного суду м. Одеси по справі № 1-1918/2010 від 23 листопада 2010 року [13]. Вважаємо, що не потребує додаткового аргументування теза про те, що застосування в означених випадках засобів кримінально-правової протидії навряд чи можна розглядати як адекватне небезпечності посягання реагування держави на прояви порушення інтелектуальної власності.

Разом з тим більшість досліджених вироків (90,2%) пов'язана з кваліфікацією діянь, які об'єднані можна вважати суспільно небезпечними. Однак специфіка даної сукупності судових рішень у тому, що віднесення відповідних посягань до суспільно небезпечних пов'язано з ознаками, які переважно не відносяться до складу злочину, але характеризують діяльність обвинувачених як таку, яка дійсно представляє істотне порушення прав інтелектуальної власності та потребує реакції держави у вигляді застосування засобів кримінальної юстиції.

Так, всю сукупність судових рішень, пов'язаних з фактично суспільно небезпечними посяганнями на авторські права розробників програмного забезпечення, видається можливим поділити на три категорії "продаж" (32% від загальної кількості досліджених вироків), "використання" (38,8%), "встановлення" (18,4%).

До категорії "продаж" ми віднесли вирокі, пов'язані з кваліфікацією діянь, що полягають у реалізації дисків з контрафактним програмним забезпеченням у підприємствах торгівлі [7], на ринках [12], спеціально обладнаних торгових точках, комп'ютерних клубах, за об'явою тощо. Подібний продаж програмного забезпечення, ураховуючи обставини, які свідчать про систематичність діяльності, слід розглядати як достатньо потужний засіб поширення "комп'ютерного піратства" в Україні, тому застосування кримінально-правових засобів в таких випадках є об'єднані. Дійсно, якщо порівнювати продаж диску з неліцензійним програмним забезпеченням особою, яка систематично надає такі послуги, та разову продаж або передачу подібного диску очевидною стає різниця суспільної небезпечності даних дій та недоцільність їх однакової кримінально-правової оцінки. Однак використовуваний порядок обчислення шкоди від порушення авторського права призводить до того, що означені види порушень розглядаються як однакові за ступенем суспільної небезпечності і

кваліфікуються за ч. 1 ст. 176. Означене знаходить підтвердження і в судовій практиці: як просте порушення авторського права розглядаються як згадані раніше випадки разового продажу дисків з неліцензійним програмним забезпеченням [18, 17, 13] (у вироках відсутні відомості, які б дозволили зробити інший висновок), так і випадки продажу дисків з неліцензійним забезпеченням, вчинених особами які систематично займалися подібною діяльністю, наприклад, здійснювали пошук покупців шляхом подачі рекламного оголошення в спеціалізованих виданнях [19, 11].

В межах категорії "використання" об'єднані судові рішення, пов'язані з кваліфікацією незаконного використання програмного забезпечення суб'єктами господарської діяльності. Мова йде про використання неліцензійного програмного забезпечення в комп'ютерних клубах [10], на підприємствах для здійснення документообігу [5], виконання робіт, пов'язаних з обробкою графічної інформації [4] тощо. Суспільна небезпечність даної групи випадків обумовлена тим, що незаконне використання об'єктів авторського права здійснюється з метою отримання прибутку, відповідно, поширення подібних видів діяльності формує попит на неліцензійне програмне забезпечення та, в решті-решт сприяє розвитку "комп'ютерного піратства". Цим обґрунтовується використання засобів кримінальної юстиції у випадках, віднесених до категорії "використання". Саме тому, як видається, спірним є віднесення до суспільно небезпечних посягань на інтелектуальну власність встановлення контрафактного програмного забезпечення на комп'ютер, що використовується в особистих цілях (згаданий раніше вирок Харцизького міського суду Донецької області по справі № 1-296/2008 від 15 липня 2008 року [20]). Хоча з позицій ч. 1 ст. 176 КК та наявного розуміння змісту категорії "значна шкода", як однакові слід розглядати використання неліцензійного програмного забезпечення як з метою отримання прибутку так і в особистих цілях.

Категорія "встановлення" об'єднує судові рішення, пов'язані з кваліфікацією діянь, що полягають у незаконному встановленні на комп'ютерну техніку контрафактного програмного забезпечення. Подібні дії зазвичай вчиняються працівниками підприємств з надання сервісних послуг [2] або підприємств, що здійснюють торгівлю комп'ютерною технікою [16]. Достатньо поширеними є й вироки пов'язані з кваліфікацією діяльності фізичних осіб, які систематично на платній основі надають послуги щодо встановлення неліцензійного програмного забезпечення [8]. Дану категорію можна розглядати як

окремий вид "продажу", тому подібним є й обґрунтування доцільності використання в таких випадках засобів кримінальної юстиції - така діяльність представляє собою систематичне поширення неліцензійного програмного забезпечення. Дана категорія справ також достатньо чітко демонструє неможливість розмежування суспільно небезпечних видів порушення авторського права від тих, які такими не є, шляхом використання ознаки "заподіяння значної шкоди". Так, якщо порівнювати, наприклад, продаж власного комп'ютеру з встановленим програмним забезпеченням (згаданий раніше вирок Приморського районного суду м. Одеси по справі № 1-395/10 від 12 травня 2010 року [14]) та продаж комп'ютеру з встановленим програмним забезпеченням в підприємстві торгівлі [6], стає очевидним, що останній випадок слід розглядати як суспільно небезпечний, а перший - ні. В той же час, якщо предметом першого і другого виступає однакове програмне забезпечення, з позицій ч. 1 ст. 176 КК такі діяння є однаковими.

Крім того, що означений порядок обчислення шкоди не надає можливості чіткого відмежування суспільно небезпечних порушення авторського права на програмне забезпечення, доволі спірною видається і його справедливість. По-перше, зрозуміло, що відсутність, або значне скорочення об'ємів ринку неліцензійного програмного забезпечення, не призведуть до пропорційного збільшення легального ринку. Це зумовлене тим, що вартість легального програмного забезпечення в сотні разів перевищує вартість контрафактного. Тому якщо в певної особи відсутня можливість придбати дешеву контрафактну продукцію це зовсім не означає, що вона купуватиме легальну. Наприклад, вироком Бахчисарайського районного суду Автономної Республіки Крим по справі №1-204/2011 від 18 травня 2011 року, засуджено особу яка за 25 гривень продала диск з програмним забезпеченням (6 примірників) компанії "Graphisoft R&D". У вирокі зазначається: "з урахуванням того, що стала ринкова вартість 6 примірників комп'ютерних програм "Graphisoft" складає 204762 грн., підсудна своїми діями заподіяла автору комп'ютерних програм - компанії "Graphisoft R&D" - матеріальну шкоду на вказану суму" [3]. Риторичне питання: чи готова особа, замість 25 гривень витрати на придбання програмного забезпечення 204 тисячі гривень? По-друге, несправедливо казати, що особа яка придбає контрафактне програмне забезпечення отримує продукцію ідентичну легальній. Для користувачів контрафактних програмних засобів, як правило, недоступні мережеві сервіси підтримки та оновлення забезпечення, виникають ін-

ші складнощі використання програми зумовлені відсутністю доступної тільки легальним користувачам комунікації з розробником програмного забезпечення. Крім цього означений підхід до визначення шкоди від порушення авторського права на програмне забезпечення порушує й низку гіпотетичних питань. Наприклад, якщо один і той самий диск з контрафактним забезпеченням особа А. продала особі Б., через певний час особа Б. продала його особі В., нарешті остання продала його Г., яку шкоду заподіяно правовласнику?

Отже, сприйняття правозастосовувачем доволі спірного підходу до визначення матеріальної шкоди від порушення авторського права призводить до падіння ефективності кримінально-правової протидії в цій сфері. Однак на цьому не закінчуються негативні соціальні наслідки такої практики. Так, в умовах, коли переважна більшість користувачів комп'ютерної техніки використовує нелегальне програмне забезпечення, а закон не містить чіткої та прозорої відповіді на питання відмежування суспільно небезпечних порушень авторського права від тих, які такими не є, можна обґрунтовано прогнозувати зростання проявів корупції у відповідній сфері діяльності правоохоронних органів. Принагідно зауважимо, що за результатами всеукраїнського дослідження, проведеного на початку 2011 року "Майкрософт Україна", державні установи країни: адміністрації, податкова, правоохоронні органи й інші, використовують понад 70 відсотків нелегального програмного продукту "Майкрософт" [1].

Викликає занепокоєння і той факт, що серед досліджених судових рішень 33% (34 вироки) містять у резолютивній частині положення щодо зобов'язання звинувачених відшкодувати матеріальні збитки. При цьому збитки обчислені у спосіб, що, як ми зазначали та продемонстрували, не може бути сприйнятий без заперечень. У зв'язку з цим дозволимо собі дещо ненаукове, однак достатньо інформативне порівняння, що впливає з аналізу дослідженої сукупності вироків: сума всіх підтверджених судами цивільно-правових зобов'язань засуджених осіб перед правовласниками (у переважній більшості американськими компаніями) у 4,75 разу перевищує сукупну суму штрафів призначених дослідженою сукупністю вироків.

Останнє зауваження актуалізує питання прагматичності використання засобів кримінально-правової протидії незаконному використанню програмного забезпечення. Розглянута сукупність вироків абсолютно чітко фіксує, що значна частина конкретних рішень пов'язана з похідними проявами цього явища, тому не чинить на

нього істотного впливу. Мова йде про вирокі категорій "встановлення" та "використання". Дії, яким дається кримінально-правова у таких вироків, зумовлені функціонуванням ринку неліцензійного програмного забезпечення, тому протидія переважно ним навіть теоретично не зможе забезпечити бажаного соціального результату.

Проблема орієнтації кримінально-правового впливу проявляється також у тому, що серед досліджених рішень відсутні відомості про засудження осіб, які вчиняють так званий "злам" програмного забезпечення. Для того, що здійснювати продаж неліцензійного програмного забезпечення його необхідно певним чином змінити, нейтралізувати програмні засоби захисту від порушення авторського права. Видається, що діяльність таких осіб представляє достатньо реальну небезпеку, вони є "виробниками" на чорному ринку програмного забезпечення. Однак, продовжуючи аналогію, практика свідчить про те, що кримінально-правові засоби направлені переважно проти "посередників" та "кінцевих користувачів". При цьому достатньо красномовною є й характеристика застосовуваних покарань. Так, у досліджених випадках переважно використовувалися штраф та позбавлення волі (по 47 разів або по 45,6% від загальної кількості судових рішень). При цьому серед випадків застосування покарання у вигляді позбавлення волі у 93,6% використовувалося звільнення від покарання з випробуванням, а серед випадків застосування покарання у вигляді штрафу у 89,3% він дорівнював або був нижчим за мінімальну межу санкції ч. 1 ст. 176 КК.

Неможливо не звернути уваги і на той факт, що за оцінками експертів, основним джерелом "постачання" неліцензійного програмного забезпечення стає мережа Інтернет [26, 1], продаж дисків з програмним забезпеченням - принципова застаріла форма "комп'ютерного піратства". В той же час серед досліджених вироків лише в одному [28] (менше 1%) мова йде про кваліфікацію дій особи, яка використовувала Інтернет для розповсюдження неліцензійного програмного забезпечення. При цьому у 9 вироків прямо вказується, що підсудні отримували з мережі Інтернет неліцензійне програмне забезпечення, яке потім розповсюджували або використовували. Обґрунтованим буде і припущення про те, що аналогічна ситуація мала місце і у переважній більшості випадків, коли "винна особа при невстановлених обставинах отримала екземпляр контрафактного програмного забезпечення".

Отже, до причин недостатньої ефективності кримінально-правової протидії "комп'ютерному піратству" слід відносити: 1) достат-

ньо спірні положення судової практики щодо змісту шкоди, заподіяної порушенням авторського права на програмне забезпечення; 2) переважну протидію похідними проявам "комп'ютерного піратства", фактичну орієнтованість кримінальної юстиції на діяльність "посередників" та "кінцевих користувачів" тіньового ринку програмного забезпечення; 3) недостатню протидію новітнім та найбільш небезпечним формам порушення авторського права на програмне забезпечення.

Наприкінці зазначимо, що дослідження питань визначення шкоди, заподіяної при порушенні авторського права, є одним з перспективних напрямів наукових досліджень з проблематики підвищення ефективності кримінально-правової протидії посяганням на інтелектуальну власність взагалі та "комп'ютерному піратству" зокрема. Також існує потреба додаткових кримінологічних досліджень, метою яких є диверсифікація засобів протидії порушенням авторського права.

Використана література:

1. В Україні "квітне" програмне піратство - експерти [Електронний ресурс] // Українська правда. - 2.02.2011. - Режим доступу: <http://life.pravda.com.ua/technology/2011/02/2/71380/>

2. Вирок Авдіївський міського суду Донецької області по справі № 1-196/10 від 20 серпня 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

3. Вирок Бахчисарайського районного суду Автономної Республіки Крим по справі № 1-204/2011 від 18 травня 2011 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

4. Вирок Джанкойського міськрайонного суду Автономної республіки Крим по справі № 1-502/10 від 18 жовтня 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

5. Вирок Жидачівського районного суду Львівської області по справі № 1-39/2008 від 25 червня 2008 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

6. Вирок Іванівського районного суду Херсонської області по справі № 1-101/10 від 16 липня 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

7. Вирок Калінінського районного суду м. Донецька Донецької області по справі №1-543/10 від 05 листопада 2010 [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

8. Вирок Крюківського районного суду м. Кременчука Полтавської області по справі № 1-378/2008 від 3 листопада 2008 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

9. Вирок Куп'янського міськрайонного суду по справі № 1-77/2011 від 3 лютого 2011 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

10. Вирок Миколаївського районного суду Львівської області по справі № 1-101/2009 від 27 квітня 2009 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

11. Вирок Новомосковського міськрайонного суду Дніпропетровської області по справі № 1-555/11 від 12 травня 2011 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

12. Вирок Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду Київської області від 15 червня 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

13. Вирок Приморського районного суду м. Одеси по справі № 1-1918/2010 від 23 листопада 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

14. Вирок Приморського районного суду м. Одеси по справі № 1-395/10 від 12 травня 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

15. Вирок Свердловського міського суду Луганської області по справі № 1-299/11 від 24 березня 2011 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

16. Вирок Святошинського районного суду м. Києва по справі № 1-468/11 від 9 червня 2011 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

17. Вирок Соснівського районного суду м. Черкаси по справі № 1-740/10 від 8 грудня 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

18. Вирок Суворовського районного суду м. Одеси по справі № 1-670/2010 від 10 червня 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

19. Вирок Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області по справі №1-809/2010 від 10 вересня 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

20. Вирок Харцизького міського суду Донецької області по справі № 1-296/2008 від 15 липня 2008 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

21. Вирок Червонозаводського районного суду м. Харкова по справі № 1-232/10 від 24 червня 2010 р. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

22. Гулкевич, В. Д. Кримінально-правова охорона авторського права і суміжних прав: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Гулкевич Володимир Дмитрович ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. - Л., 2008. - 218 арк.

23. Котляр, А. Україна посідає місце [Електронний ресурс] / А. Котляр // Дзеркало тижня. - 2011. - № 29. - Режим доступу: <http://dt.ua/articles/86389>

24. Мельник, О.М. Цивільно-правова охорона інтелектуальної власності в Україні: Дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. / О. М. Мельник ; Національний університет внутрішніх справ. - Х., 2004. - 403 с. - Бібліогр.: с. 372-403, с. 34.

25. Нерсесян, А. С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нерсесян Армен Сабірович ; НАН України, Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2008. - 208 арк.

26. Особливості піратства в Україні [Електронний ресурс] // Zaxid.NET. - 17.03.2010. - Режим доступу: http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?osoblivosti_piratstva_v_ukrayini&objeobje=1098424

27. Вирок Центрально-Міського районного суду м. Макіївки Донецької області по справі № 1- 222/2010 від 26 січня 2010 року [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

28. Вирок Ленінського районного суду м. Луганська по справі № 1-789/10 від 10 листопада 2010 р. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. - Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>